
CONFÉRENTIE

Bio : naar een duurzame landbouw in de Benelux ?

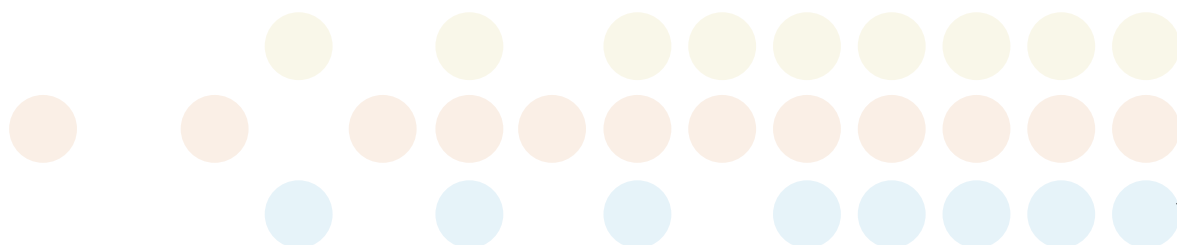
Bettembourg,
18 oktober 2019

BIO: NAAR DUURZAME LANDBOUW IN DE BENELUX?

Conferentie van het Beneluxparlement, Bettembourg, 18 oktober 2019

Op 18 oktober 2019 organiseerde de Interparlementaire assemblee van de Benelux in Bettembourg, in het Groothertogdom Luxemburg, een conferentie over biologische landbouw.

Op de agenda stonden de uitdagingen die de transitie naar biologische landbouw met zich brengt, enerzijds, en onderzoek en innovatie in dat verband, anderzijds. Er waren vertegenwoordigers van de politiek, ambtenaren, onderzoekers, landbouwers, ondernemers, ... uit de drie Benelux-landen aanwezig, naast vertegenwoordigers van de Baltische Assemblee.

PROGRAMMA

BIO : NAAR EEN DUURZAME LANDBOUW IN DE BENELUX ?

VOORZITTER : MEVROUW JOSÉE LORSCHÉ

RAPPORTEURS : DE HEREN WOUTER DE VRIENDT EN ERIK RONNES

MODERATOR : MEVROUW MONIQUE FABER*

INLEIDING – DE BIOLANDBOUW IN DE BENELUX

- 09.00-09.05** Verwelkoming door de burgemeester van Bettembourg, de heer Laurent ZEIMET
- 09.05-09.10** Verwelkoming door de voorzitter van de *Chambre des Députés* van Luxemburg, de heer Fernand ETGEN
- 09.10-09.15** Verwelkoming door de voorzitter van het Beneluxparlement, de heer Gusty GRAAS
- 09.15-09.20** Inleiding door de voorzitter van de commissie voor de Economie, de Landbouw en de Energie van het Beneluxparlement, mevrouw Josée LORSCHÉ
- 09.20-09.30** Het toekomstig Luxemburgs actieplan m.b.t. de promotie van biologische landbouw door de minister van Landbouw, de heer Romain SCHNEIDER

DEEL I : DE UITDAGINGEN VAN DE OVERGANG NAAR BIOLOGISCHE LANDBOUW

- 09.30-11.00**
- de heer Tom KASS, biologisch landbouw *Kass-Haff* (L)
 - de heer Phillipe GROGNA, directeur van *Biowallonie* (B)
 - mevrouw Lieve VERCAUTEREN, directrice BioForum Vlaanderen (B)
 - de heer Laurent SCHONCKERT, Administrateur-directeur, *Groupe Cactus S.A* (L)
 - de heer Guy FEYDER, voorzitter van de *Chambre professionnelle des Agriculteurs, Viticulteurs et Horticulteurs* (L)
 - de heer Jeff WEYDERT, *agriculteur solidaire, Fromburger Hof* (L)
- Uiteenzettingen gevolgd door een gedachtewisseling met de leden van het Beneluxparlement**

DEEL II : DE INNOVATIE EN RESEARCH OP HET VLAK VAN BIOLOGISCHE LANDBOUW

- mevrouw Carmen LANDUYT, coördinatrice van het Coördinatiecentrum praktijkgericht onderzoek en voorlichting Biologische Teelt (B)
- Dr. Stéphanie ZIMMER, directrice van het *Institut pour l'agriculture biologique et la culture agraire* (L)
- Prof. dr. Walter ROSSING, *Farming Systems Ecology*, Universiteit Wageningen (NL)
- Prof. Hervé VANDERSCHUREN, *Gembloux Agro-Bio Tech, Université de Liège* (B)
- Mr Armands KRAUZE, *Member of the Natural Resources and Environment Committee of the Baltic Assembly, Member of the Economic, Agricultural, Environmental and Regional Policy Committee of the Saeima*

11.00-12.30

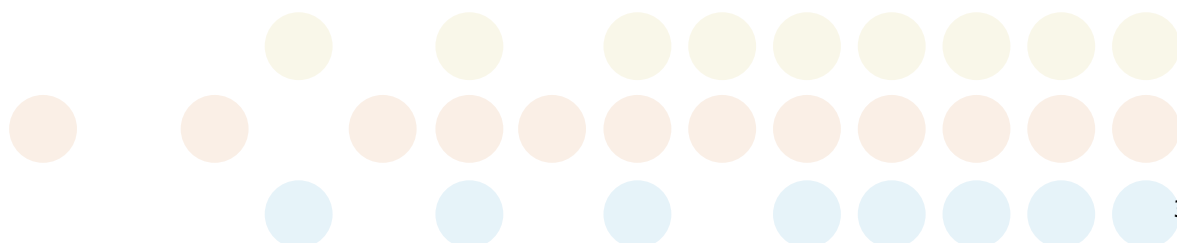
Uiteenzettingen gevolgd door een gedachtewisseling met de leden van het Beneluxparlement

12.30-13.00

Debat en conclusie door de rapporteurs, de heren Wouter DE VRIENDT en Erik RANNES

13.00-14.00

Biologische lunch in het *Parc Merveilleux de Bettembourg*

INLEIDING: BIOLOGISCHE LANDBOUW IN DE BENELUX

Na de verwelkoming door de heer **Laurent Zeimet**, burgemeester van Bettembourg, licht de heer **Gusty Graas**, voorzitter van het Beneluxparlement, de doelstellingen en bevoegdheden van de Benelux nader toe. De Benelux is de oudste institutionele structuur voor regionale samenwerking in Europa. De conferentie biedt dan ook de gelegenheid om een vergelijking te maken tussen de aanpak van de drie Benelux-landen op het stuk van biologische landbouw, om ervaringen uit te wisselen en om samenwerking in de hand te werken. De spreker wijst erop dat de samenwerking niet tot de Benelux beperkt blijft, maar dat er in Europa nog andere vergelijkbare structuren zijn, zoals de Noordse Raad en de Baltische Assemblée.

De heer Etgen, voorzitter van de Luxemburgse Chambre des députés, wijst erop dat de politiek het oor te luisteren moet leggen bij het werkveld, dus bij de mensen die van 's ochtends tot 's avonds met telen, oogsten en fokken bezig zijn; de mensen die de landbouw, en in het bijzonder de biolandbouw, vooruithelpen.

Biolandbouw is niet louter een hype of nicheverschijnsel, wel een toekomstgericht duurzaamheidsmodel.

Landbouwers worden vandaag voor vele verantwoordelijkheden geplaatst: ze moeten gezonde voeding produceren voor steeds veeleisender consumenten, ze moeten in tijden van duurzame ontwikkeling en klimaatverandering het milieu vrijwaren, ze moeten mensen leren hoe met de natuurlijke rijkdommen om te gaan, ze moeten de bevolking voeden, ze moeten steeds stringenter regels naleven en ze moeten de transitie naar een nieuw landbouwmodel economisch zien te overleven. Om al die doelen te bereiken, zijn soms bovenmenselijke inspanningen en enorme offers nodig, waardoor ze de moed kunnen laten zakken.

De politieke en publieke actoren moeten zich achter de landbouwsector scharen, want zonder landbouw kan de maatschappij niet overleven. De gekozenen moeten de landbouwers de nodige middelen en tools aanreiken om de landbouwbeleidsplannen ten uitvoer te leggen.

Tot slot wijst mevrouw **Josée Lorsché**, voorzitter van de commissie Economie, Landbouw en Energie van het Beneluxparlement erop dat de werkzaamheden zullen worden voortgezet in haar commissie, waar een voorstel van resolutie over de biolandbouw zal worden besproken, met de heren Wouter de Vriendt et Erik Ronnes als rapporteurs.

De heer Romain Schneider, Luxemburgs minister van Landbouw, stelt vervolgens het toekomstige Luxemburgse actieplan ter bevordering van de biolandbouw voor. Het werd in overleg met alle betrokken actoren opgesteld en zal in de loop van de komende weken worden voorgesteld.

Sinds enkele jaren neemt de vraag naar bioproducten zowel op nationaal als op Europees en zelfs op mondiaal vlak een hoge vlucht. Dat hangt samen met een gewijzigd consumptiepatroon als gevolg van de nieuwe verwachtingen die leven in de maatschappij. Al meerdere jaren kent de sector dan ook een tweecijfergroei.

Met 188 euro per inwoner per jaar is Luxemburg het land met de hoogste uitgaven voor de aankoop van bioproducten. Aangezien echter slechts 4,5 % van het landbouwareaal voor biologische landbouw wordt gebruikt, ligt de vraag voor de meeste producten veel hoger dan het aanbod.

Aangezien die situatie al meerdere jaren ongewijzigd is, heeft de regering beslist een bijzonder ambitieus plan te starten voor de ontwikkeling van de biologische landbouw, met de bedoeling tegen 2025 20 % van de cultuurgrond voor biolandbouw te gebruiken. Op die manier zou het aanbod beter aan de vraag moeten beantwoorden en zou men naar een evenwichtiger en voordeliger situatie moeten

evolueren, zowel voor de landbouwsector als voor de consument. Meer algemeen kunnen dankzij de ontwikkeling van de biolandbouw ook gemakkelijker de doelen inzake het terugdringen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en de bescherming van de waterkwaliteit en de biodiversiteit worden bereikt, alsook de doelen van het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid dat de volgende jaren op poten zal worden gezet.

De verschillende administraties gingen in het voorjaar van 2019 van start met de voorbereidende werkzaamheden voor het plan. De beheerders werden er eveneens bij betrokken. Een aantal werkvergaderingen leidde tot een meersporig ontwerpplan dat medio juli met de verschillende partners op een forum in Luxemburg werd besproken. De dialoog werd vervolgens voortgezet en mondde uit in concrete besluiten die in het ontwerp werden opgenomen. Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan het document. Het moet nog binnen de regering worden besproken en het gesprek moet nog worden aangegaan met actoren zoals de Landbouwkamer, maar ook met de handelssector, voor wie een sleutelrol is weggelegd als het erop aankomt aan afdoend antwoord te bieden op de uitdagingen.

De verschillende krachtlijnen van het plan werden in vier hoofdstukken gebundeld:

- 1) Een stand van zaken opmaken van de noodzakelijke gegevens en studies, zowel bestaande als toekomstige, op het nationale niveau en op het niveau van de Grande Région;
- 2) De biologische landbouw meer zichtbaarheid geven, zowel bij de ministeries en administraties als bij de consument en in de maatschappij;
- 3) De biologische productiemethodes aantrekkelijker maken;
- 4) De productie-, verwerkings en distributieketens ontwikkelen en structureren en de bioproducten meer zichtbaarheid geven om de vraag aan te zwengelen.

De te ondernemen acties liggen nog niet vast, maar er zijn wel een aantal denksporen.

Hoofdstuk 1: Een stand van zaken van de noodzakelijke gegevens en studies

Er werd een stand van zaken opgemaakt van de bestaande economische gegevens, maar er moeten nog verscheidene marktstudies worden uitgevoerd, meer bepaald inzake de ontwikkeling van de onderscheiden ketens. Voor de rundvleessector gebeurde er enkele jaren geleden al een grondiger studie. Consumptie en verkoop van rundvlees verlopen goeddeels via drie nationale spelers, zowel wat de bevoorrading van privéklanten als van de cateringsector betreft.

Hoofdstuk 2: De biologische landbouw meer zichtbaarheid geven

Bij het ministerie zal iemand worden aangesteld die, onder meer, de uitvoering van het actieplan zal begeleiden maar die ook een ondersteunende rol zal spelen voor de acties die de medewerking van de administratie vereisen. Dat wordt de centrale figuur om zaken te organiseren en in beweging te krijgen en om compromissen te sluiten. In het huidige nationaal plan is de follow-up immers een zwakke schakel. Anderzijds komt er bij de Administration des services techniques de l'agriculture (administratie van de technische landbouwdiensten) een dienst die zich uitsluitend met biolandbouw zal bezighouden.

Er zal gezorgd worden voor een passende communicatie met de landbouwers en de verschillende consumentengroepen, om ze te informeren over de landbouw in het algemeen, over aspecten als het lokale en seizoensgebonden karakter van producten, de voorwaarden waaraan men moet voldoen om in de sector van start te gaan, de plaatsen waar men bioproducten kan kopen, hoe bioproducten te herkennen, enz.

Hoofdstuk 3: De biologische productiemethodes aantrekkelijker maken

Het is belangrijk de vinger te leggen op de redenen die een rem zetten op de overgang naar biolandbouw. Het bedrijfsadviseringssysteem zal worden geëvalueerd en verbeterd. Het moet aan de bedrijven worden aangepast, rekening houdend met de verschillende mogelijke productiemethodes. Daartoe moeten meerdere gespecialiseerde instanties samenwerken om de exploitant een zo breed mogelijk overzicht te bieden.

De basislandbouwopleiding is cruciaal en het aanbod inzake voortgezette opleiding moet in deze context worden herzien en aangepast.

Het aanbod aan milieumaatregelen voor de landbouw moet worden herzien. De premies per hectare zullen worden aangepast om biolandbouw aantrekkelijker te maken en de omschakeling te faciliteren dankzij een betere compensatie van de verliezen en inkomsten gedurende die moeilijke jaren.

Hoofdstuk 4: De productie-, verwerkings en distributieketens ontwikkelen en structureren

Er moet worden nagegaan wat in de verschillende ketens de problemen en obstakels zijn die een rem zetten op biolandbouw en hoe ze kunnen worden verholpen; er moet worden bekeken welke nieuwe kanalen kunnen worden ontwikkeld, wat de samenwerkingsmogelijkheden zijn met de Grande Région en wat de behoeften zijn op het stuk van onderzoek en kennisoverdracht. Nieuwe initiatieven zoals solidaire landbouw kunnen worden aangemoedigd om een antwoord te bieden op de enorme lasten die voortvloeien uit de hoge grondprijzen en arbeidskosten in Luxemburg.

In de cateringsector zal een minimumpercentage aan bioproducten worden opgelegd. Alle administraties werden er al toe aangezet voortaan lokale, seizoensgebonden of bioproducten te gebruiken bij alle openbare evenementen.

Het ontwerpplan zal voor eind 2019 aan het Parlement worden voorgesteld met de bedoeling in 2020 met bepaalde acties van start te kunnen gaan. Hoe dan ook kunnen dat plan en de bijbehorende acties te allen tijde worden aangepast.

DEEL I: DE UITDAGINGEN VAN DE TRANSITIE NAAR BIOLANDBOUW

Het eerste deel van de conferentie ging van start met het getuigenis van de heer Tom Kass, een landbouwer die in 1999 de overstap naar biolandbouw maakte.

De heer Kass groeide op in een conventioneel landbouwbedrijf zonder veel toekomst. Het was immers te klein om de trends van de moderne landbouw met meer dieren en bebouwde oppervlakte bij te benen. Tijdens voortgezette studies in Duitsland kwam hij in aanraking met biolandbouw.

Een ontmoeting met kleine bioproducenten in de buurlanden bracht de heer Kass tot de overtuiging dat hij de op school aangeleerde conventionele landbouwmethodes niet wilde volgen. Hij werd getroffen door de trots die bioboeren halen uit wat ze doen.

Op het einde van zijn universitaire studies besliste de heer Kass het familiebedrijf naar biolandbouw om te schakelen. Hij nam contact op met de bestaande instanties die bioproducten valoriseren en werd lid van de coöperatieve.

Na drie jaar was het bedrijf volledig op bioproduktie overgeschakeld. Het gaat om een gediversifieerd landbouwbedrijf, waar niet enkel melk wordt geproduceerd, maar waar ook varkens, geiten en kippen worden gekweekt. Het bedrijf beschikte vroeger over 50 en vandaag over 105 hectare.

Een dergelijk risico nemen ligt voor een exploitant niet voor de hand. Wanneer er een fout wordt gemaakt en men bijvoorbeeld voor een bepaalde teelt kiest en succes uitblijft omdat het niet op het juiste moment geregend heeft of omdat de grond slecht was voorbereid, wegen de gevolgen daarvan nog jaren door omdat men geen chemische producten meer mag gebruiken waarmee men die fouten kan verdoezelen.

Mevrouw Lieve Vercauteren, directrice van BioForum Vlaanderen

De biolandbouw in het Vlaams Gewest houdt geen gelijke tred met die in het Waals Gewest, bijvoorbeeld. Biolandbouw vertegenwoordigt slechts 1,5 % van de oppervlakte en 2 % van de landbouwers, wat op enige koudwatervrees bij de Vlaamse landbouwers schijnt te wijzen.

De landbouw in het Vlaams Gewest is, in tegenstelling tot die in Wallonië en Luxemburg, een zeer intensieve landbouw. Een groot deel van de landbouw is er niet grondgebonden, wat de omschakeling naar bio voor veel landbouwers bemoeilijkt, aangezien biolandbouw per definitie grondgebonden is, ook wat de veeteelt betreft. Heel wat landbouwers hebben in het verleden zware investeringen gedaan, die soms moeilijk inzetbaar zijn in de biologische productieketen. Dat alles zet een rem op de transitie naar biolandbouw. Daarbij komt nog dat in het Vlaams Gewest de vaste overtuiging heerst dat moderne landbouw per definitie gespecialiseerd en grootschalig is. Vele – vooral oudere – landbouwers zien bioproduktie als een terugkeer naar de situatie van de jaren 50 of 60. Bij de jonge landbouwers mag er dan wel een mentaliteitsverschuiving zijn, volgens het heersende discours moeten moderne bedrijven groter en gespecialiseerder en moeten ze gebruikmaken van nieuwe technologieën. Die overtuiging speelt zeker een rol in de moeizame omschakeling naar biolandbouw.

In samenwerking met de landbouworganisaties tracht BioForum Vlaanderen de landbouwers duidelijk te maken dat biolandbouw geen stap terug is, maar dat het gaat om een soort landbouw met een grote maatschappelijke toegevoegde waarde waarmee op een groeiende marktvraag wordt ingespeeld. Biolandbouw vormt ook een uitdaging: hoewel hij minder gespecialiseerd is, wordt van de landbouwer een grotere kennis gevraagd, aangezien hij niet alle gewasbeschermingsmiddelen tot zijn beschikking heeft, de processen moet beheersen en het systeem grondig moet kennen om aan de vereisten van de bioproduktieketen te kunnen voldoen.

BioForum Vlaanderen helpt de landbouwers bovendien om wegwijs te worden in een nieuw leveranciersnetwerk, los van dat dat zich op de klassieke landbouw richt. Tot slot begeleidt de organisatie de landbouwer bij de ontwikkeling van de keten, zodat hij tijdens de transitieperiode op afzetmogelijkheden voor zijn producten kan rekenen.

De heer Philippe Grogna, directeur van Biowallonie

Biowallonie is een begeleidingsstructuur voor biolandbouw in Wallonië. De organisatie werd in 2013 opgericht in het verlengde van de goedkeuring van een beleidsplan biolandbouw tegen 2020. De bevoegdheden van verschillende structuren werden samengebracht in een enkele ondersteunende structuur, met de volgende opdrachten:

- De technische ondersteuning van de producenten: om op bio over te schakelen, is een grotere kennis nodig en moet men bepaalde technieken in de vingers hebben, aangezien men niet langer naar chemische producten kan teruggrijpen;
- De begeleiding van landbouwers die hun bedrijf naar biolandbouw willen omschakelen: die transitie verloopt niet van de ene dag op de andere, want landbouwers worden geconfronteerd met een hele reeks vastgeroeste praktijken;
- De ontwikkeling van de ketens: men moet over de nodige data beschikken, zowel wat de productie als wat de consumptie betreft, om een duidelijk beeld te hebben van de sector en te weten of men een productie kan opzetten die overeenstemt met de consumptievraag. Het is erg belangrijk de biologische productie correct te valoriseren. In Wallonië en in het Groothertogdom Luxemburg is het de markt die de productie schraagt en de verdere ontwikkeling ervan aanzwengelt. Globaal genomen overtreft de vraag het aanbod. Tijdens de hele duur van de overgangperiode moet erop worden toegezien dat de productie de stijgende vraag volgt, zodat ze steeds correct wordt gevaloriseerd;
- De begeleiding van de producenten, verwerkers, distributeurs en verkooppunten: kennisoverdracht inzake regelgeving en onderzoek;
- De opleiding in de scholen voor landbouw, agrovoeding en voedingsberoepen;
- De sensibilisering voor duurzame voeding op het niveau van de collectiviteiten. Dat is tevens een opdracht van de SPW Environnement (de Waalse overheidsdienst voor milieu).

Het beleidsplan omvat ook onderzoek, promotie (een opdracht voor APAQ-W, het Waals Agentschap voor de Promotie van een Kwaliteitslandbouw) en vertegenwoordiging van de sector (door het in Wallonië opgerichte *Collège des producteurs*).

De heer Guy Feyder, voorzitter van de Landbouwkamer (de beroepsvereniging voor de land-, de wijn- en de tuinbouw), Groothertogdom Luxemburg

Zoals de minister al aangaf, bepaalt het regeerakkoord dat biologische landbouw tegen 2025 20 % van de bebouwde oppervlakte zou moeten beslaan en tegen 2050 zelfs 100 %.

Het Groothertogdom Luxemburg is een erg klein land. Meer dan de helft van het grondgebied wordt ingenomen door permanent grasland, maailand en akkers met voedergewassen. Veeteelt, vooral rundveeteelt, heeft het overwicht in de landbouwproductie.

20% van de bebouwde oppervlakte in Luxemburg stemt overeen met 25.000 hectare. Indien men 25.000 hectare naar biolandbouw wil laten overschakelen, zullen dus ook gronden waarop vandaag voedergewassen worden geteeld, de omschakeling moeten maken.

In de conventionele rundveesector overstijgt de productie vandaag de vraag. De melkproductie ligt beduidend hoger dan de vraag, maar we werken in een eengemaakte open markt en in Luxemburg wordt dus ook melk verkocht die in andere landen werd geproduceerd. Minder dan 1 % van de Luxemburgse melkproductie is bio en toch moet de helft nog worden uitgevoerd. De vraag naar biorundvlees neemt toe, maar niet meer dan 1 % van de productie is bio.

In die omstandigheden aarzelen landbouwers natuurlijk om naar biolandbouw over te schakelen. Zoiets vraagt immers een pioniersgeest. Het ligt ook niet voor de hand een nieuwe bestemming te vinden voor akkers waarop voedergewassen werden geteeld. Het Luxemburgse landbouwareaal is in het raam van het GLB als achtergesteld gebied erkend. De gronden zijn niet bijzonder vruchtbaar. De keuze voor een bepaalde landbouwactiviteit hangt natuurlijk ook samen met de kwaliteit van de gronden, de topografie, de hydrologie, enz.

De heer Laurent Schonckert, administrateur-directeur van de groep Cactus S.A.

Toen Cactus medio jaren 90 met de verkoop van bio van start ging, werd de grootdistributie gezien als de vijand van de kleine producenten, die vreesden voor dumpingprijzen en productontwaarding. Die tijden liggen ver achter ons.

Vandaag is bio goed voor 6 % van het globale omzetcijfer van Cactus voor alle waren samen en de tweecijfergroei zet zich door. De klanten vinden vooral hun weg naar fruit en groenten, melkproducten, vis en brood en gebak. Voor die producten overtreft de vraag naar bio het aanbod.

Meer dan de helft van de omzet aan bioproducten van Cactus is afkomstig van twee producenten: BIOG, de coöperatieve van bioboeren van Luxemburg en een Duitse leverancier die tegelijk producent en distributeur is.

De heer Schonckert is dus helemaal gewonnen voor de promotie van de biolandbouw, want er bestaat een reële vraag naar bioproducten.

Cactus verkoopt al sinds de negentiger jaren bio en dat is een bewuste keuze. Cactus vindt 'bio logisch'. Het is een van de grondwaarden van het bedrijf.

Het klopt dat de prijs hoger ligt, maar de klant is bereid meer te betalen om er zeker van te zijn dat hij een kwaliteitsproduct aankoopt dat met respect voor de hele keten werd geproduceerd, zonder onaangename verrassingen.

Een andere duidelijke trend is de wens om lokaal te kopen, bij de producent om de hoek. Ook die trend komt bioconsumptie ten goede.

Valt bio wegens zijn prijskaartje buiten het bereik van sommige mensen? Cactus werkt met twee grote producenten waar de prijzen democratischer zijn. Maar de heer Schonckert erkent wel dat Luxemburg een rijk land is, met een hoger dan gemiddelde koopkracht.

Moet de klassieke, conventionele productieketen blijven bestaan? Hoe dan ook is er een transitie nodig. De politiek heeft zich duidelijk voor biolandbouw uitgesproken. Daartoe moeten de nodige middelen worden uitgetrokken, maar men mag ook de reactie van de maatschappij niet uit het oog verliezen. De consument behoudt zijn keuzevrijheid. Met al die aspecten moet rekening worden gehouden en de landbouwsector mag niet onder druk worden gezet zonder dat er duidelijke marktperspectieven zijn.

Is de doelstelling van 20 % bebouwde biolandbouwoppervlakte realistisch? Indien men dat doel binnen vijf jaar wil halen, moet ook over exportmogelijkheden worden nagedacht. Dat is echter problematisch, omdat de productie in Luxemburg duur is. Er kan niet worden geconcentreerd met landen waar de arbeidskosten veel lager zijn. Bij het opstellen van een actieplan moeten ook de afzetmogelijkheden in het buitenland worden onderzocht.

De uiteenzettingen van de verschillende sprekers werden gevolgd door een debat tussen de sprekers en vervolgens met het publiek. Daarbij kwamen onder meer volgende vragen aan bod:

1. Wat zijn de (becijferde) doelen van het Waalse plan?

Het Waalse plan omvat volgende cijferdoelen: 1750 biolandbouwers en 14 % van de benutte landbouwgrond tegen 2020. De halftijdse evaluatie wees echter uit dat het aantal biolandbouwers hoger lag dan vooropgesteld en de lat werd daarom hoger gelegd, op 2000 landbouwers en 18 % van de benutte landbouwgrond. Aangezien er al 1800 biolandbouwers zijn zal dat doel wellicht in 2020 worden gehaald. Aangezien echter al 81.000 hectare, of 11 % van de benutte landbouwgrond, bebouwd wordt voor bioproduktie, wordt het moeilijk de nog resterende 7 % te halen.

2. De problemen waarmee de landbouwer bij de omschakeling naar bio af te rekenen krijgt

Wat de valorisatie van biomelk en -vlees in het Waals Gewest betreft, zijn vraag en aanbod in evenwicht wat de melk betreft. Om overproductie te vermijden, moet wel met de productie en de verdeling over de melkveebedrijven worden gespeeld. Voor rundvlees is er zowel sprake van overproductie als van een niet beantwoorde vraag. Het is moeilijk om de ketens te ontwikkelen. Voor bepaalde ketens, maar niet voor alle, is er een grote vraag. Bovendien is één enkele producent soms genoeg om aan de vraag in bepaalde ketens te voldoen. Het evenwicht tussen vraag en aanbod is dus relatief broos.

In het huidige model kunnen bioproducenten een betere beloning verwachten dan in de conventionele productieketen, maar dat is geen vaststaand gegeven. De biolandbouw kan nog evolueren en volledig in de markteconomie opgaan, met alle gevolgen van dien.

Mevrouw Vercauteren (B) hamert op het belang van een trapsgewijze transitie, om ervoor te zorgen dat de markt kan volgen. Voor producten als melk is de markt Europees. Een deel van de in Vlaanderen geproduceerde melk wordt uitgevoerd en dat is te wijten aan de, net als in Luxemburg, ontoereikende verwerkingscapaciteit voor biomelk. Wie voor meer bio pleit, moet erop toezien dat ook de verwerkingscapaciteit toeneemt, dat er geïnvesteerd wordt in de verwerkingsketens en in de verwerking van het product in de eigen regio. Als organisatie werkt BioForum heel sterk op dat aspect. De conversie is maar mogelijk indien de afzetmogelijkheden en de verwerkingscapaciteit gelijke tred houden.

Het is belangrijk dat alle schakels van de keten hun rol opnemen. Wat in de winkels wordt verkocht, is niet noodzakelijk wat in de regio wordt geproduceerd. De productie van biovlees stuit zowel in Vlaanderen als in Wallonië en Luxemburg op problemen, omdat het niet eenvoudig is vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Heel wat biovlees wordt in de korte keten verkocht terwijl er een vraag is vanuit de supermarkten. Sommige schakels van de keten werken echter niet (naar behoren).

Dat zijn belangrijke uitdagingen waarop in het Vlaamse beleidsplan moet worden ingegaan.

3. De verschillende situatie in het Noorden en het Zuiden van het land

In België zou 62 % van de biomarkt zich in Wallonië bevinden. Ligt dat aan een verschillende mentaliteit? Of aan een ander beleid?

De heer Grogna (B) antwoordt dat, wat de consumenten betreft, de situatie in beide landsdelen geëvolueerd is. In de periode 2017-2018 maakte de consumptie in het Waals Gewest echter een sprong van 36 % terwijl de situatie in het Vlaams en het Brussels Gewest nagenoeg ongewijzigd bleef. Globaal genomen wordt in Wallonië 14 % meer bio geconsumeerd dan in de rest van het land. De bebouwde bio-oppervlakte en -productie zijn globaal met 7 % gestegen. De spreker heeft echter niet meteen een uitleg voor het verschil tussen Wallonië en de rest van het land.

Volgens mevrouw Vercauteren (B) is de vraag in het Vlaams Gewest vorig jaar en tijdens het eerste semester van 2019 gestegen, maar klopt het dat de groei in Wallonië sneller toeneemt. Dat hangt ongetwijfeld samen met de toename van de bioproductie in Wallonië en met de voorkeur van de Walen voor lokaal aankopen. In het Zuiden van het land is ook het aantal biowinkels sterk toegenomen. Aangezien de bioproductie in Vlaanderen stagneert, wordt de vraag ook niet gestimuleerd. De Waalse autoriteiten moedigen bio ook meer aan, bijvoorbeeld in de restaurants, wat in Vlaanderen moeilijk blijft. Dat alles draagt bij tot een snellere groei van de vraag in Wallonië.

4. Er bestaan veel biolabels. Hoe komt men tot een keuze? Op grond van welke criteria komen producten in de biorekken van Cactus terecht?

De heer Kass verwijst naar de Europese regelgeving, die consumenten een zeker houvast biedt. In de verschillende lidstaten bestaat een brede waaier aan privélabels. Als klein land beschikt Luxemburg toch over twee labels. De heer Kass heeft voor biodynamische landbouw gekozen en voor rechtstreeks contact met de consumenten die de boerderij komen bezoeken (meer dan 350 groepen per jaar). Nooit zou hij hun met chemische stoffen behandelde producten durven aanbieden.

Volgens de heer Schonckert is de kwaliteit van het product het eerste criterium. Een bioproduct ontsnapt niet aan de algemene economische overwegingen. Indien een producent de uitgezette lijn om aan de voorwaarden van het label te voldoen, niet volgt, dan schaadt hij de hele keten. In alle reclamefolders van Cactus is overigens een pedagogische passage opgenomen met informatie over bio. Ook het personeel krijgt de nodige pedagogische bagage mee om de consument te informeren of gerust te stellen.

Dankzij die informatie, de opleiding van het personeel en de beurzen waarop producenten en klanten met elkaar in contact komen, kan de klant met kennis van zaken een keuze maken.

5. Welke raadgevingen worden er geformuleerd in verband met de labels? Zijn er labels die qua prijs of productiemethode interessanter zijn voor de producent? Kan er met minder labels worden gewerkt?

Het klopt dat de meeste consumenten niet op de hoogte zijn van het verschil tussen de verschillende labels. BioForum (Vlaams Gewest) had vroeger ook de opdracht de consument te informeren, vooral via de website, de sociale media en campagnes. Die opdracht valt nu onder de bevoegdheid van het

Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing. Op de website van BioForum vindt men echter nog informatie over de labels.

Het Europese label heeft een sterk imago, het is in alle landen hetzelfde, het is in de wetgeving verankerd, maar het is ook erg statisch. De wijziging van de verordening wordt al vijf à zes jaar besproken en zal pas in 2021 in werking treden. Duurzaamheid is echter per definitie een evoluerend gegeven. Daarom werken de organisaties met nationale biolabels waarin ze proberen andere meerwaarden op te nemen en verder te gaan dan het wettelijk verplichte minimum. In België is men bezig met de ontwikkeling van het Biogarantielabel, waarmee men de lokale producent een correcte prijs wil waarborgen.

In Wallonië maakt de communicatie naar het grote publiek evenmin deel uit van de opdrachten van Biowallonie, maar is ze een bevoegdheid van het APAQ-W, dat met de promotie van de landbouw is belast.

Het Europese label heeft het voordeel dat het uniek is en de consument een controlemogelijkheid biedt op de producten. Het is een sterk label en ook al is het onvoldoende bekend, er wordt toch rond gecommuniceerd.

Voor de consument heeft biolandbouw echter ook te maken met aspecten die geen deel uitmaken van het Europese label. Dat label heeft immers betrekking op de regels inzake productie, vermarkting, afwezigheid van chemische pesticiden en meststoffen, maar niet op het lokale karakter van de productie, op duurzaamheid of op ethische aspecten. Dat zijn nu net zaken waar de consument gevoelig voor is.

Andere labels kunnen zich daarmee onderscheiden en naast de naleving van de biocriteria ook de nadruk leggen op de lokale productie, waaraan soms een hoger prijskaartje hangt dan aan ingevoerde producten, omdat er met een ander biolandbouwmodel wordt gewerkt. Die labels focussen op het soort productie. Ook zijn er merken die nagenoeg de waarde van een label hebben. Om te vermijden dat de consument verdrinkt in een teveel aan informatie, moet er soms worden gekozen tussen een merk dat bepaalde waarden in acht neemt en een label waarrond een keten kan worden ontwikkeld.

6. Is er een toekomst voor rechtstreekse verkoop of blijft dat een nicheverschijnsel ?

Volgens de heer Feyder (L) produceert de landbouwer vlees, melk, graanproducten, groenten, enz., maar is verkopen een afzonderlijk en volwaardig beroep. Wie dat talent heeft, kan zich daarmee op de markt onderscheiden, maar niet alle landbouwers hebben verkooptalent.

Volgens een Waalse producent is rechtstreekse verkoop niet meer dan een overgangsoptie. De producten moeten naar het stadscentrum komen, het is niet de bedoeling dat de stad naar de boerderij komt. Tijdens een overgangsperiode komen de mensen naar de boerderij om te zien hoe er wordt gewerkt.

De heer Grogna (W) is van oordeel dat met de korte keten een antwoord kon worden geboden op een nichemarkt. De te valoriseren hoeveelheden overstijgen vandaag echter de markt van personen die voldoende overtuigd zijn om zich naar de boerderij te verplaatsen. Het is dus tijd om logistiek een tandje bij te steken en dat is een uitdaging voor de toekomst. De biosector zal er ook in moeten slagen de bioproducten ingang te doen vinden in de grootdistributie, want dat is de dienstverlening die de consument vandaag nodig heeft. De biosector is echter bang voor die transitie en verwacht een partnerschap op het niveau van alle schakels van de keten.

Zich met al de verschillende stappen moeten bezighouden om zijn productie te valoriseren is voor de producent tijdrovend en vermoeiend. Het succes van de transitie staat of valt echter met een correcte vergoeding van alle actoren van de keten die uitmondt bij de consument.

7. De overheidsopdrachten

De heer Grogna (B) wijst erop dat de collectiviteiten een belangrijke afzetmarkt vormen voor de biosector. Dat is een uitdaging van formaat en er zijn grote volumes mee gemoeid, maar die sector is verplicht om met een overheidsopdracht te werken en de geldende regelgeving verbiedt eenvoudigweg om voorrang te geven aan lokale productie. Het kost dus heel wat hoofdbrekens om collectiviteiten met inachtneming van duurzaamheidsaspecten te bevoorraden.

Iemand uit het publiek werpt op dat de korte keten kan worden opgenomen in overheidsopdrachten door in de bestekken naar koolstofarme productie te verwijzen. Producten die een langere afstand moeten afleggen, hebben immers een veel grotere koolstofafdruk.

De heer Grogna erkent dat dat een mogelijk denkspoor is. Indien men in de voorwaarden van het bestek voorwaarden opneemt die niet louter met bio te maken hebben en zo de Europese regels naleeft, kan men inderdaad de aankoop van lokale producten in de hand werken, wanneer men de kwaliteitscriteria opneemt die met een lokaal label overeenstemmen.

Mevrouw Vercauteren (B) maakt daarbij enig voorbehoud. Focussen op één enkel gegeven, zoals de koolstofafdruk, gaat vaak ten nadele van bioproducten, vooral indien men zich uitdrukt in rendement per kilo product. Bovendien is uit studies gebleken dat transport vaak slechts een beperkt deel van de koolstofafdruk veroorzaakt en dat de impact van andere schakels van de keten beduidend groter is. Het staat dus niet vast dat dat criterium inderdaad een oplossing biedt. Feit is wel dat het criterium 'lokaal' in overheidsopdrachten niet bestaat.

Met bio wordt voortaan wel rekening gehouden in de regels rond *Green Public Procurement* die recent op Europees niveau werden aangenomen. Er komen dus nieuwe mogelijkheden voor bio, maar dat betekent nog niet dat die bioproducten ook lokaal worden geproduceerd.

8. De struikelblokken, de Natura 2000-regels, de regelgeving betreffende nitraten

In Nederland en Vlaanderen krijgen zowel conventionele als bioboeren af te rekenen met erg strikte regels rond nitraten. Het Vlaams Gewest keurde zeer recent nog een nieuw mestactieplan goed. BioForum Vlaanderen probeert duidelijk te maken dat de biolandbouw niet verantwoordelijk is voor de eutrofiëring en niet voor de gevolgen van het massale gebruik van meststoffen hoeft op te draaien, maar tot nog toe zonder succes. Die horizontale wetgeving schaadt de biosector de facto, want bioboeren doen al erg veel en toch legt men hun dezelfde regels op als aan de conventionele landbouwers. Men weigert te erkennen dat biolandbouw voor veel problemen een oplossing vormt.

Ook in Wallonië heerst de indruk dat de gunstige milieu-impact van biolandbouw niet wordt erkend. Het plan voor duurzaam stikstofbeheer in de landbouw, intussen al de derde versie, slaat op de landbouw in zijn geheel. Het verbod op minerale meststoffen leidt echter tot het gebruik van dierlijke mest, die veel meer grondgebonden is. De vele beperkingen uit het plan voor duurzaam stikstofbeheer in de landbouw kunnen een rem zetten op het weloverwogen gebruik van stikstof en de rentabiliteit van de landbouwbedrijven. De biosector is vragende partij voor meer flexibiliteit in het mestbeheer om zo de productiviteit van de bedrijven te verbeteren.

De heer Feyder (L) wijst erop dat de landbouw in Luxemburg veel minder intensief is dan in Nederland of Vlaanderen. Er is ook wel een probleem met nitraten in het water, maar veel minder uitgesproken dan in het buitenland. Toch gaat het om een relevante vraag. De ontwikkeling van de moderne landbouw weerspiegelt die van de maatschappij. Iedereen is blij met goed bevoorradde markten. De landbouw wordt al tientallen jaren onder druk gezet en de landbouwers kunnen niet anders dan zich aanpassen aan

de economie. Wanneer men wil nadenken over de beperkingen die aan de landbouwer worden opgelegd, dan moet men het hele systeem herbekijken.

9. De verkoopprijs van bio

Een landbouwer wijst erop dat het probleem van bio de prijs is, niet omdat bio duur zou zijn, maar wel omdat de producten van de conventionele landbouw te goedkoop zijn. Men moet de mensen doen inzien wat een correcte prijs is.

Bovendien moet men ophouden met het over premies te hebben die onvermijdelijk aan steunmaatregelen doen denken, want de biolandbouw verstrekt een dienst aan de maatschappij.

De heer Grogna (B) komt terug op de systeembenadering die een van de grondvesten is van biolandbouw, met de grondgebondenheid en de band met de volledige biolandbouwproductie. In de conventionele landbouw heeft men getracht de productietypes af te zonderen om ze te optimaliseren, met de bekende milieugevolgen en verstoringen. De voordelen voor het milieu en voor de gezondheid die onrechtstreeks uit biolandbouw voortvloeien, worden niet doorerekend in de prijs van het bioproduct. Indien in de prijs van conventionele producten rekening zou worden gehouden met de saneringskosten zou die er heel anders uitzien.

10. Aanvaardt de klant kwaliteitsverschillen?

De heer Schonckert (Cactus) antwoordt dat de consument zich aanvankelijk sceptisch opstelde, maar dat er vandaag niet langer problemen zijn voor producten die niet steeds beantwoorden aan de norm die in de conventionele landbouw wordt gehanteerd.

De heer Kass wijst erop dat men bio niet kan blijven voorstellen als een nicheverschijnsel naast conventionele landbouw. Het doel is dat bio de plaats van conventionele landbouw inneemt. Bepaalde structuren zijn daarvoor echter nog niet klaar. Indien men nog niet heeft begrepen dat er in de natuur kwaliteitsverschillen bestaan en dat men niet de productie van bepaalde hoeveelheden kan garanderen, dan is men niet klaar voor bio.

*

* *

Mevrouw Zimmer, directrice van het IBLA (Institut fir biologesch Landwirtschaft an Agrarkultur Luxemburg) sluit het eerste deel af en benadrukt dat een holistische insteek nodig is om het systeem te veranderen. Men is geneigd de problemen op te splitsen: watervervuiling, bodemvervuiling, klimaatwijziging, enz. Zoals gezegd is bio het antwoord op al die problemen. Het volstaat dan ook niet doelen als 20 of zelfs 100 % bio voorop te stellen, maar er is nood aan een totaalaanpak om de transitie mogelijk te maken. Dat zal niet lukken indien men op de afzonderlijke aspecten blijft werken.

*

* *

DEEL II: INNOVATIE EN ONDERZOEK INZAKE BIOLANDBOUW

Prof. dr. Hervé Vanderschuren, Gembloux Agro-Bio Tech, Universiteit van Luik

Bio-onderzoek biedt universiteiten en onderzoekscentra een uitgelezen kans om een bijdrage te leveren aan de aanpak van de vele uitdagingen die de transitie naar bio met zich brengt. Bioproductie is immers relatief jong en moet gebruikmaken van onderzoek dat voor de conventionele landbouw werd uitgevoerd. Inzake plantengenetica, bijvoorbeeld, werd er te weinig geïnvesteerd in onderzoek voor de biosector. Tot nu toe werden planten veredeld in het raam van de conventionele productiemethode. Nu wordt nagegaan hoe planten reageren op meststoffen die mogen worden gebruikt in de biolandbouw. Men kan zo bepalen welke planten makkelijker ammonium opnemen, een meststof die vaker in de biolandbouw wordt gebruikt. Er wordt op zoek gegaan naar kenmerken van planten die wat verloren zijn gegaan tijdens het onderzoek in het raam van de conventionele landbouw. Op onderzoeksvlak is het een veelbelovende sector.

De productie kan ook worden opgedreven door met mengculturen te werken, met planten waartussen weinig of geen competitie bestaat.

Bio-onderzoek is dus een te ontginnen terrein met tal van uitdagingen. Bepaalde nieuwe technieken zijn niet altijd verenigbaar met of aanvaard in de biosector. Toch beweegt er wat. Zo heeft Urs Niggli, directeur van het FiBL (Forschungsinstitut für biologischen Landbau – Onderzoeksinstituut voor biologische landbouw) zich uitgesproken voor het gebruik van *genome editing* in de biosector.

Resistentie tegen ziekten is een ander belangrijk actieterrein. Ook in de conventionele landbouw streeft men, om economische redenen, naar minder fungiciden en pesticiden. De jongste 20 à 30 jaar werd er vooruitgang geboekt dankzij de ontdekking van variëteiten die resistent zijn tegen ziekten, kenmerken die ook voor de biosector interessant kunnen zijn.

Er bestaan internationale netwerken van wetenschappers. Het in Zwitserland gevestigde FiBL speelde daarin een pioniersrol. Ook in Duitsland, Oostenrijk en Frankrijk werden vergelijkbare centra opgericht. Uit een academisch oogpunt is het nu zaak ook de interesse van grote universiteiten te wekken.

Prof. dr. Walter Rossing, Farming Systems Ecology, Wageningen UR (NL)

Wageningen University & Research (WUR) werkt nauw samen met internationale netwerken. Op Europees niveau is Horizon 2020 een erg belangrijk financieringsprogramma voor de samenwerking binnen de Europese Unie, zowel voor de agro-ecologie als voor de biolandbouw. De WUR werkt momenteel met een groot aantal partners aan het DiverIMPACTS-project, dat tot doel heeft de biodiversiteit terug te brengen in Europa, ook in de conventionele landbouw, met de biolandbouw als model. Zo wordt bijvoorbeeld de strijd aangegaan met de monocultuur van maïs in grote delen van Frankrijk en Nederland en wordt het succes bestudeerd van gewasdiversificatie door vruchtwisseling, tussenteelt en meervoudige teelt.

Farming Systems Ecology werkt sinds 2014 aan een concept met de naam ‘strip cropping’, waarbij wordt uitgegaan van een nieuwe invulling van het begrip ‘perceel’. Er wordt niet gewerkt met een bepaalde teelt op een perceel van 5 tot 50 hectare, maar met wisselende gewassen op verschillende stroken. De studie buigt zich onder meer over de vraag hoe breed zo een strook moet zijn. Zo wordt er gewerkt met stroken van 20 cm tussen andere gewassen in, met een bijzonder sterke interactie tussen elke gewasstrook. Er wordt nagegaan welke gewassen best samen worden gezet om een zo hoog mogelijk rendement te halen, of men werkt met stroken die het handigst zijn voor de landbouwer en de technologieën waarover hij beschikt, bijvoorbeeld stroken van 3, 6, 12 enz. meter. Voor de studie wordt met een netwerk van landbouwers samengewerkt, want ze kan maar nuttige resultaten opleveren als ze verder reikt dan het academische niveau. De rol van de wetenschap is niet alleen om kennis te analyseren, maar ook om het

systeem mee opnieuw uit te denken en daarbij spelen de praktijk en de netwerken een doorslaggevende rol. De impact op de biodiversiteit blijkt zeer positief, voor bepaalde gewassencombinaties stijgt het rendement, maar bij andere combinaties is dat niet zo. Zo ontstaan nieuwe inzichten over de manier waarop gewassen best op elkaar worden afgestemd.

Mevrouw Stéphanie Zimmer, directrice van het IBLA (Instituut voor biologische landbouw en agricultuur - Lux)

De activiteiten van het IBLA bestrijken twee domeinen : adviesverlening, enerzijds, en onderzoek en ontwikkeling, anderzijds. Het verstrekt in hoofdzaak technische en individuele adviezen aan biologische landbouwbedrijven, maar ook aan conventionele bedrijven die de omschakeling naar biolandbouw overwegen of die zonder gewasbeschermingsmiddelen willen werken, bijvoorbeeld in waterbeschermingsgebieden. Voor wie een omschakeling overweegt, wordt een analyse gemaakt van de huidige economische situatie en een simulatie van de situatie na de omschakeling. Nadat de landbouwer de beslissing heeft genomen, zorgt het instituut voor een intensieve begeleiding gedurende de conversieperiode van twee jaar.

Daarnaast houdt het instituut zich bezig met onderzoek en ontwikkeling. Er wordt weinig met oude variëteiten gewerkt, maar men probeert biovariëteiten te creëren voor de biolandbouw. Ze zijn resistenter tegen ziekten en de structuur ervan maakt wieden gemakkelijker. Men mag geen genoegen nemen met variëteiten die voor de traditionele landbouw werden ontwikkeld, want die zullen in de biolandbouw een onvoldoende rendement geven.

Het instituut voert ook nationale en internationale onderzoeksprojecten uit. De spreekster verwijst naar een project rond de analyse van holistische duurzaamheid van landbouwbedrijven, op grond van de richtlijnen van de FAO (Food and Agriculture Organization van de VN). Zo wordt een vergelijking mogelijk, niet alleen tussen de EU-landen, maar wereldwijd. Luxemburg wordt het eerste land dat voor zijn hele grondgebied over een duurzaamheidsanalyse zal beschikken. Bovendien gaat het niet louter om een economische, maar ook om een ecologische en sociale analyse.

Mevrouw Carmen Landuyt, verantwoordelijke van het Coördinatiecentrum praktijkgericht onderzoek en voorlichting Biologische Teelt (B)

Het CCBT is de koepelorganisatie voor toegepast onderzoek over bioteelt in Vlaanderen. Het centrum doet zelf geen onderzoek: dat wordt uitgevoerd in de verschillende gespecialiseerde testcentra in Vlaanderen, bijvoorbeeld voor gevogelte, fruit, glastuinbouw, enz.

Als koepelorganisatie heeft het CCBT twee hoofdtaken : enerzijds coördineert het het onderzoek in de gespecialiseerde centra, waar het ook specifiek onderzoek kan opstarten met kredieten van de Vlaamse overheid en anderzijds maakt het de onderzoeksresultaten bekend. De landbouwers hebben niet echt een boodschap aan de uitvoerige onderzoeksrapporten en het CCBT zorgt dan ook voor een communicatie op hun maat. Niet alleen is er het maandelijks informatieblad, er worden ook activiteiten en buitenlandse studiereizen georganiseerd waarop landbouwers ervaringen kunnen uitwisselen, naast opleidingen en diverse evenementen.

Het CCBT doet ook fundamenteel onderzoek naar bio. Het maakt samen met twee andere partners deel uit van het Vlaams BioKennisNetwerk. De andere partners zijn het Netwerk Onderzoek Biologische Landbouw & voeding (NOBL), dat zich veeleer met fundamenteel onderzoek bezighoudt, en de Biobedrijfsnetwerken, die bioboeren per sector bijeenbrengen om ervaringen en kennis uit te wisselen. De vragen die bij die ontmoetingen rijzen, worden meegenomen in de onderzoeksprojecten. De Biobedrijfsnetwerken worden gecoördineerd door BioForum.

Via dat netwerk werd een onderzoeksstrategie voor biolandbouw uitgestippeld, die gezien wordt als de basis van een agro-ecologisch voedingssysteem.

De strategie wordt gekenmerkt door participatief onderzoek, dat zich richt op de gestelde vragen. De onderzoeksprojecten moeten een rechtstreeks antwoord bieden op de door de landbouwers gestelde vragen. Die aanpak draagt vrucht doordat het onderzoek gebeurt op de landbouwbedrijven zelf. De landbouwers voelen zich meer betrokken en de onderzoeksresultaten zijn bruikbaar in de praktijk.

Het BioKennisNetwerk organiseert ook talrijke activiteiten, het geeft een tweejaarlijkse publicatie uit met alle wetenschappelijke studies over bio en het werkt natuurlijk samen met het Europese netwerk voor onderzoek in biologische landbouw. België maakt trouwens ook deel uit van het al vermelde DiverIMPACTS-project in het kader van Horizon 2020. Voorts wordt er samengewerkt met de Nederlandse website Biokennis.org, waarop alle kennis in verband met biolandbouw terug te vinden is.

De financiering gebeurt eveneens via Horizon 2020, meer bepaald het ERA-NET-fonds, dat specifiek op biolandbouw is gericht, maar ook via andere kanalen, zoals het Europese Interreg-programma.

De heer Armands Krauze, lid van het Natural Resources and Environment Committee van de Baltische Assemblée en lid van het Economic, Agricultural, Environmental and Regional Policy Committee van het Letse parlement

De heer Krauze is in de eerste plaats landbouwer en pas dan parlements lid. Vijf jaar geleden is hij naar biolandbouw overgeschakeld.

In Letland worden de landbouwers ook bij het onderzoek betrokken, meer bepaald in de projecten in het raam van het nationale ontwikkelingsplan 2014-2020. De gewasvariëteiten die in de conventionele landbouw worden gebruikt, zouden wel in de biolandbouw kunnen worden aangewend, maar ze zijn vatbaar voor ziekten die in de biolandbouw niet met de bestrijdingsmiddelen van de conventionele landbouw mogen worden bestreden. Bovendien kan men ook niet gewoon naar oude gewassen teruggrijpen, want ze voldoen niet altijd aan de kwaliteitscriteria van vandaag. Zo mogen traditionele graangewassen enkel als veevoer worden gebruikt en niet in de voedingsindustrie. Er is echter een prijsverschil. Er moet dus innovatief gewerkt worden en er moeten gewassen worden geteeld die aan de hedendaagse eisen beantwoorden.

Voedingsverwerking speelt een belangrijke rol. Toen de spreker naar bio omschakelde, was hij zeer positief ingesteld. Een bioboer moet echter ook kunnen leven van zijn activiteit. Er zijn afzetmogelijkheden nodig, en dus voldoende verwerkingscapaciteit voor bioproducten in eigen land. Zijn contacten binnen de Baltische Assemblée maakten duidelijk dat dit in de Baltische staten een algemeen probleem is: het noodzakelijke logistieke netwerk om bioproducten aan de man te brengen, is niet steeds aanwezig. Het gebeurt dat men bio produceert, maar dat het product uiteindelijk in het conventionele circuit wordt vermarkt. Innovatie is dan ook cruciaal in de voedingverwerkende sector.

De spreker benadrukt tot slot dat de biolandbouw hem met fierheid en vreugde vervult. Hij stelt met eigen ogen vast hoe de biodiversiteit terugkeert op zijn akkers, met bijvoorbeeld vele soorten bijen.

De uiteenzettingen van de verschillende sprekers werden gevolgd door een debat tussen de sprekers en vervolgens met het publiek. Daarbij kwamen onder meer volgende vragen aan bod:

1. Hoe worden de onderzoeksresultaten verspreid ?

De heer Vanderschuren (B) legt uit dat de universiteiten niet over de nodige structuur en middelen beschikken om de informatie te verspreiden. Het is erg ingewikkeld in het laboratorium spitsonderzoek uit te voeren en tegelijk de communicatie met de landbouwers te verzorgen. De universiteiten werken samen met onderzoekscentra in het kader van projecten waarbij ook vzw's betrokken zijn die proberen innovatief te werk te gaan, zowel in de biosector als in de conventionele sector. Het zijn de vzw's of de onderzoekscentra die rechtstreeks met het werkveld in contact staan.

Ook netwerken als Biowallonie helpen bij het overbrengen van de informatie en zorgen er anderzijds voor dat de vragen en de uitdagingen vanop het veld tot bij de wetenschappers geraken.

Onlangs werden enquêtes uitgevoerd rond onkruidbeheer, om na te gaan of bepaalde methodes uit de conventionele landbouw (vruchtwisseling bijvoorbeeld) zouden kunnen worden aangewend in de biosector. Dankzij de dialoog met de landbouwers kunnen nieuwe vragen worden voorgelegd aan het onderzoek en kunnen nieuwe oplossingen worden ontwikkeld.

2. Zal onderzoek de omschakeling naar 100 % bio mogelijk maken?

Volgens professor Rossing (NL) wordt een ontkennend antwoord op die vraag door tal van studies tegengesproken. De vraag is wat er nodig is om schaalvergroting mogelijk te maken. In het DiverIMPACTS-project werd vastgesteld dat de hindernissen zich op verschillende niveaus kunnen bevinden, bijvoorbeeld zowel bij de boeren zelf als bij de distributeurs.

Er is dus hoe dan ook nood aan gemotiveerde mensen, een expertisenetwerk, steunmaatregelen en geëngageerde landbouwers.

De heer Landuyt (B) wijst erop dat de nood aan landbouwgrond zal toenemen wanneer het aandeel biolandbouw stijgt, want het rendement van bio ligt lager. Het volstaat dus niet te beslissen om naar bio over te schakelen, er is nood aan een transitie van het volledige systeem naar een meer extensieve veehouderij en naar meer voeding op basis van plantaardige eiwitten.

In Vlaanderen is de landbouw erg intensief en is er weinig landbouwgrond beschikbaar. In Wallonië, waar meer landbouwoppervlakte is, is de situatie eenvoudiger.

3. Onderzoek gericht op de vragen van de landbouwers

Een Waalse landbouwer vindt het een goede zaak dat het onderzoek echt op de praktijk in de bioboerderijen is gericht. Het Waalse beleidsplan dat in 2013 van start ging, verplichtte het Centre agronomique de recherches van Gembloux om de landbouwsector te bevragen en op grond daarvan de onderzoeksthema's te bepalen. Het is voor de landbouwer een echte meerwaarde vragen te kunnen formuleren en het onderzoek te kunnen aansturen.

Mevrouw Aline Boursault, opdrachthouder bio bij het college van producenten van Wallonië, bevestigt dat het onderzoek in rechtstreeks overleg met de producenten en de vzw Biowallonie wordt uitgevoerd. Het Waalse beleidsplan voorziet in het centraliseren van de behoeften van de producenten bij het college van producenten en in het verzenden van de gegevens aan het CRA-W (het Waalse centrum voor landbouwonderzoek). De behoeften worden geregistreerd en vergeleken met de beschikbare kennis. De gegevens worden aangevuld met de informatie van de vzw Biowallonie, die actief is op het terrein.

4. Kunnen veetelers overschakelen op bio ?

Mevrouw Zimmer (L) wijst erop dat rekening moet worden gehouden met de omstandigheden. Indien de landbouwer niet voldoende grond heeft om 100 koeien voedsel te verschaffen, kan hij er ook 80 houden. Biolandbouw is ook ingebed in een circulaire en milieuvriendelijke economie. Zo kan men zijn veestapel voeren met de middelen waarover men op de eigen gronden beschikt.

Tot voor korte tijd stonden de subsidies die landbouwers kregen soms rechtstreeks in verhouding met de omvang van hun bedrijf. Zo een benadering staat natuurlijk haaks op biolandbouw.

Wanneer een landbouwer naar bio wil omschakelen, zal het Instituut voor biologische landbouw – dat een adviserende functie heeft – eerst nagaan over hoeveel gronden hij beschikt en nagaan welke productie haalbaar is. Men kan natuurlijk ook elders veevoer aankopen, maar dat is sowieso veel duurder.

Het is zaak aan te sturen op een meer holistische insteek ten aanzien van de uitdagingen waar de bioboeren voor staan.

In Vlaanderen werd voor bedrijven met melkvee die niet goed weten welke richting het uit moet, een model ontwikkeld. De omschakeling naar biolandbouw blijkt mogelijk een interessante strategie, maar ze gaat vaak gepaard met minder dieren en een meer lokale afzet. Volgens de heer Landuyt (B) kan een veeboer dus wel degelijk naar bio overschakelen, maar vergt dat een mentaliteitswijziging en een andere invulling van de productie.

De heer Krauze (Letland) vertelt dat in zijn land vele landbouwers zijn overgeschakeld op de productie van organisch rundvlees, maar met wisselende resultaten. De kwaliteit van het organische vlees was vaak immers niet zo goed als die van 'conventioneel' vlees. Volgens de heer Krauze is dat te wijten aan een gebrek aan ervaring en expertise inzake bioproduktie bij de landbouwers. Er is dan ook nood aan een meer wetenschappelijke benadering om de productie van organisch vlees succesvol te maken.

5. De financiering van het onderzoek in de biosector

Heel wat onderzoek wordt gefinancierd door grote groepen zoals Monsanto. Hebben de grote groepen van de agrovoedingsindustrie ook interesse voor onderzoek inzake biolandbouw of moet er gewerkt worden met overheidsgeld? Evolueert de situatie op dat vlak?

De heer Vanderschuren (B) erkent dat er op maatschappelijk vlak een bewustwording aan de gang is en dat de politieke wereld daarop reageert door middelen uit te trekken voor onderzoek in de biosector, zowel op Europees (Horizon 2020) als op regionaal vlak.

Gelet op de voortdurende groei van de biomarkt zal ook de belangstelling van de grote groepen van de agrovoedingsindustrie toenemen. De universitaire onderzoekers werken niet met de private sector samen, want ze proberen een zekere onafhankelijkheid te bewaren. De privésector mag echter niet worden uitgesloten, want hij zorgt ook voor interessante innovaties.

Het is evenmin de bedoeling van bio een soort microcosmos te maken : de investeringen in onderzoek voor bio kunnen ook de conventionele landbouw ten goede komen.

Prof. dr. Rossing (NL) wijst erop dat een vergelijking tussen de geïnvesteerde bedragen heeft aangetoond dat tegenover het bedrag van 6 miljoen euro dat de overheden voor onderzoek in de biolandbouw uittrekken, een bedrag van 900 miljoen dollar staat dat Monsanto spendeert aan de Amerikaanse universiteiten.

Voor zeer specifieke technologieën of zeer duidelijke problemen wordt makkelijk financiering gevonden. Dat blijkt ook uit de publiek-private onderzoekssamenwerking in Nederland. De hertekening van landbouwbedrijven en het herdenken van de betrekkingen tussen producenten, verkopers en consumenten, en dergelijke, zijn minder voor de hand liggende onderzoeksvragen en daarvoor wordt dan ook niet zo snel financiering gevonden.

Voor het DiverIMPACTS-project kon een financiering voor vijf jaar, in plaats van drie, in de wacht worden gesleept. Daardoor was er de nodige tijd om een relatie op te bouwen met de boeren, om indicatoren te bepalen en de uitvoering ervan op te volgen.

Mevrouw Julie Van Damme, die bij het CRA-W aan de slag is, wijst erop dat het behoud van overheidsfinanciering belangrijk is om de neutraliteit van het onderzoek te waarborgen.

Het CRA-W, dat de Waalse landbouwers eerder informeerde over polycultuur-veeteelt, buigt zich nu over de conversie van de landbouwers zonder veestapel – akkerbouwsystemen, graangewassen, openveldgroenten, enz . Zij hebben het probleem dat ze niet over de aanvoer van organisch materiaal beschikken. Er zijn twee mogelijke oplossingen: men kan óf opteren voor een alternatieve landbouwmethode, óf werken op vruchtwisseling en gewascombinaties. Het CRA-W meent dat het als onderzoekscentrum een impact kan hebben op de wetgeving en dat het zich op de meest complexe weg moet toeleggen.

Overheidsfinanciering is niet alleen een waarborg voor neutraliteit, maar ook voor de onderzoeksmethode. Innoverend en minder eenvoudig te publiceren onderzoek waarin volgens een bottom-upaanpak van de behoeften van de sector wordt uitgegaan, geniet wetenschappelijk minder erkenning en kan dus niet buiten overheidsfinanciering.

De heer Grogna (B) wijst erop dat privaat onderzoek weliswaar uitbreiding neemt, maar dat de insteek vergelijkbaar is met die van het onderzoek in de conventionele landbouw, namelijk ‘één probleem, één oplossing’. Voor elk probleem ontwikkelt men een oplossing – uiteraard zonder gebruikmaking van pesticiden – die in de biolandbouw aanvaardbaar is. Die werkwijze houdt echter een bedreiging in voor de systeemaanpak die in de biolandbouw wordt nagestreefd. Aangezien systeemonderzoek nooit te gelde zal kunnen worden gemaakt, is er nood aan een sterk en onafhankelijk onderzoek met overheidsfinanciering.

Er zullen meer en meer middelen vloeien naar onderzoek voor biolandbouw, maar vraag is wat men op langere termijn van biolandbouw verwacht.

Mevrouw Zimmer (L) onderstreept dat de middelen die in Luxemburg voor het onderzoek voor de biolandbouw worden uitgetrokken aan de lage kant liggen. Daarom ook moet voor een holistische

aanpak worden gekozen. Zo kan bijvoorbeeld het onderzoek voor waterbescherming gekoppeld worden aan het onderzoek voor biolandbouw.

De heer Krauze (Letland) wijst erop dat de conventionele landbouw niet steeds opgetogen is over de concurrentie van de biosector, die met marktaandeel aan de haal gaat. Er zou ook rekening moeten worden gehouden met de problemen van de conventionele landbouwers, zodat die zich niet in de steek gelaten voelen door het landbouwbeleid.

6. De kosten van en een correcte prijs voor bio

Hoe kan men ervoor zorgen dat de productiekosten worden doorgerekend zodat voor bioproducten een correcte prijs wordt aangerekend en dat ook rekening wordt gehouden met de voordelen die biologische landbouw heeft voor de ecosystemen? Wat is het standpunt van de verschillende instituten?

Volgens prof. dr. Rossing (NL) hadden de politici in het verleden onvoldoende aandacht voor de productiekosten in de biosector. Het is jammer dat de politici het ontorechte vertrouwen in de marktwerking staande houden. Men moet inzien dat de markt er niet in geslaagd is rekening te houden met de planetaire beperkingen. Men moet een nieuw standpunt innemen en erkennen dat de regeringen, naast de grote bedrijven, een rol te spelen hebben. De rol van de markt moet aan banden worden gelegd binnen de door de politici bepaalde grenzen.

Wat het prijzenbeleid betreft, is er een rol weggelegd voor de politiek. Door de biolandbouw meer te valoriseren kan het beleid de prijs van bioproducten drukken, waardoor meer mensen toegang zouden krijgen tot die markt.

Een Nederlandse spreekster meent dat de biolandbouwers onze maatschappij een echte dienst verlenen, aangezien een milieuvriendelijker productie iedereen ten goede komt. Er is onvoldoende erkenning voor de ecologische dienst die de biolandbouwers de maatschappij verlenen. Daarom moeten landbouwers die de overstap naar biolandbouw hebben gemaakt, worden gevaloriseerd en geholpen.

BESLUITEN VAN DE HEER WOUTER. DE VRIENDT, RAPPORTEUR

Professor Rossing wees er al op dat de politici heel wat macht hebben. We kunnen uit deze studiedag dan ook een reeks aanwijzingen, of zelfs richtsnoeren, halen ter verrijking van het parlementaire werk.

De ontwikkelingen van de biologische landbouw in de Benelux zijn ingebed in de globale duurzame-ontwikkelingsdoelen, in de biodiversiteit, maar ook in de klimaatdoelstellingen van de Europese Unie, die bindend zijn voor de lidstaten.

Daarnaast zijn er de eisen die de consument aan bio stelt : hij wil gezonde, lekkere en duurzame voeding, bij voorkeur van de korte keten, zodat de producent de nodige erkenning krijgt. Vraag is of de productie daarin kan slagen. De mensen willen weten waar hun voedsel vandaan komt. Uit de cijfers blijkt dat de Luxemburgse consument graag bio koopt, maar bioproductie vertegenwoordigt slechts 4,5 % van de totale landbouwsector.

Het Groothertogdom Luxemburg koestert vrij hoge ambities, niet alleen op lange termijn (100 % biolandbouw tegen 2050), maar ook op korte termijn (20 % tegen 2025). Studies hebben aangetoond dat dat haalbaar is. Eind dit jaar zou in Luxemburg een actieplan voor biolandbouw moeten worden aangenomen. Het is belangrijk dat de politici oog hebben voor die maatschappelijke evolutie en in staat zijn een antwoord te bieden op de vraag van de consumenten.

In Wallonië werden de doelstellingen aangescherpt. Rendement en een zeker inkomen worden belangrijke voorwaarden voor de landbouwers indien men die positieve trend wil voortzetten.

Wallonië doet het beter dan Vlaanderen. In Nederland is de situatie vergelijkbaar met de Vlaamse. De context is dus verschillend per land en per regio.

De heer Guy Feyder van de Landbouwkamer van Luxemburg zegt dat biolandbouw als revolutionair kan worden bestempeld. Het Beneluxparlement zal een aantal aanbevelingen moeten aannemen voor extra steunmaatregelen om de traditionele landbouw naar biolandbouw te helpen overschakelen.

Belangrijk zijn ook de exportmogelijkheden voor biolandbouw. Aangezien onze landbouw op export is gericht, zouden er ook voor biolandbouw exportmogelijkheden moeten zijn.

Onder anderen de heer Landuyt heeft erop gewezen dat de onderzoeksresultaten en de wetenschappelijke studies rond diversificatie, vruchtwisseling, enz. met de landbouwers moeten worden gedeeld.

De heer De Vriendt is onder de indruk van de gevoelens van trots waarmee de heer Tom Kass over zijn omschakeling naar bio praat. Hij heeft duidelijk gemaakt dat die zonder steun niet mogelijk zou zijn geweest. Die positieve insteek was er ook bij de heer Weydert, die er tegelijk op wees dat de huidige maatregelen niet volstaan, dat er een perspectief moet zijn op rendement om als landbouwer actief te kunnen blijven.

Mevrouw Lieve Vercauteren (BioForum Vlaanderen) wijst op het belang van een goed imago voor de biolandbouw. In Vlaanderen vertegenwoordigt de biolandbouw niet meer dan 2 % van de landbouw, maar er wordt zeer intensief aan landbouw gedaan. De landbouwers beschikken slechts over een beperkte investeringsmarge voor de transitie omdat ze de jongste jaren al heel wat investeringen hebben gedaan. Ook het idee dat met bio een stap achteruit zou worden gezet, moet worden bijgestuurd. Het is belangrijk dat de jonge generatie landbouwers in de verschillende landen geneigd is om de stap naar biolandbouw te zetten.

De technologie kan een rol spelen. Biolandbouw is modern. Zoals gezegd, moet er voldoende aandacht zijn voor de onmogelijkheid om ons huidige landbouwmodel voort te zetten.

Verscheidene sprekers legden de nadruk op het belang van kennisdeling. De verenigingen, organisaties en de netwerken voor kennisdeling zijn essentieel voor wederzijdse ondersteuning.

Er is nood aan een holistische aanpak. Een landbouwer produceert niet alleen, hij maakt deel uit van een verwerkings-, distributie- en vermarktingsketen die als een geheel moet worden beschouwd.

Men moet zorgen voor rendement, een stijgende productie en een toenemende vraag en een correcte prijs voor de producent. Voor grote bedrijven is de transitie moeilijker dan voor kleine.

Eigenlijk zijn bioproducten niet te duur, maar zijn de producten van de traditionele landbouw te goedkoop. De regering kan regulerend of sturend optreden om de prijsbepaling aan te passen, rekening houdend met de beperkingen van de landbouwproductie op onze planeet.

Ook sensibilisering en promotie van bioproducten zijn overheidstaken.

De directeur van Cactus was erg positief: de consumenten vragen biologische producten en zijn bereid daarvoor iets meer te betalen. Wat bio vlees betreft, vertoont de keten wellicht een aantal disfuncties, want de supermarkten zijn nog geen grote afnemers.

Dat er op nationaal en Europees vlak een aantal labels naast elkaar bestaan, is geen probleem. Elk label stemt met specifieke criteria overeen en die soepelheid moet behouden blijven. Het Europese label is vrij rigide omdat de onderliggende wetgeving niet eenvoudig kan worden gewijzigd.

Er wordt gevraagd om voor meststoffen en overbemesting een specifiekere wetgeving uit te vaardigen voor bio. Bio is niet de oorzaak van, maar wel de oplossing voor het probleem. De wetgeving mag niet te eenvormig zijn en men mag de biolandbouwers niet aan te algemene rechtsregels onderwerpen.

De heer De Vriendt stelt vast dat er tijdens de studiedag heel wat vragen werden gesteld. Dat bewijst dat dit thema leeft. De reacties van de landbouwers waren leerrijk en daar zal in de nationale parlementen zeker op worden teruggekomen.

Indien het Beneluxparlement meer gewicht in de schaal wil leggen, moet het zijn stem laten horen over actuele en dringende politieke kwesties zoals biolandbouw. Het is zaak good practices uit te wisselen om in de loop van de volgende weken politieke aanbevelingen te kunnen formuleren die worden gedragen door de afgevaardigden van de drie Beneluxlanden en verdedigd in de respectieve nationale parlementen.

